

dr hab. Marian Kachniarz, prof. uczelni
Instytut Gospodarki Przestrzennej
Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu

RECENZJA

rozprawy doktorskiej mgra Kamila Rysza, pt.

„Ocena wielokryterialna jako narzędzie wspomagające proces planowania przestrzennego”

przygotowanej pod opieką naukową
promotora: prof. dra hab. Krystiana Heffnera,
oraz promotora pomocniczego: dr Piotra Gibasa.
na Uniwersytecie Ekonomicznym w Katowicach.

Celem recenzji jest ustalenie czy rozprawa doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego (...), oraz czy Doktorant wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną w danej dyscyplinie naukowej oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej (zgodnie z art. 13, pkt 1, ustawy z dnia 14 marca 2003 r. *o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki* (Dz. U. 2003 nr 65 poz. 595 z późn. zm)).

Podstawą formalną jest wyznaczenie mnie na recenzenta rozprawy przez Komitet Naukowy Dyscypliny Nauki o Zarządzaniu i Jakości Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, o czym zostałem zawiadomiony przez przewodniczącą tego komitetu prof. dr hab. inż. Celinę M. Olszak, pismem z dnia 29 czerwca 2020 r. (które otrzymałem 3 lipca 2020 r.).

Niniejsza recenzja obejmuje ocenę:

- trafności wyboru i oryginalności problemu badawczego
- poprawności i kompletności celów oraz hipotez badawczych
- zastosowanych metod badawczych
- poprawności struktury rozprawy
- stopnia zaawansowania wiedzy teoretycznej z zakresu ekonomii
- formalnej strony rozprawy

Całość zostanie podsumowana w postaci konkluzji końcowych.

1. Określenie trafności wyboru i oryginalności problemu badawczego

Główną problematyką badawczą recenzowanej pracy jest propozycja rozwiązań modelowych oceny wielokryterialnej, wykorzystującej geograficzne systemy informacji przestrzennej (GIS) oraz możliwości ich zastosowania w praktyce planowania przestrzennego, zwłaszcza planowania miejscowego. Doktorant podjął rozważania na temat możliwości usprawnienia procesu podejmowania decyzji planistycznych, które mają kluczowe znaczenie dla procesów rozwoju lokalnego. Założył on, że zastosowanie wielokryterialnej analizy w oparciu o systemy GIS, jest narzędziem wsparcia podejmowania decyzji (*decision support system*), poprzez obiektywizację wyników oraz znaczne skrócenie czasu niezbędnego na wykreowanie odpowiednich rozwiązań.

Optymalizacja skomplikowanych analiz, uwzględniających wiele zróżnicowanych uwarunkowań, należy do newralgicznych zagadnień współczesnego planowania, zarówno przestrzennego jak i gospodarczego. Rozwój technologii informatycznych stwarza szansę na usprawnienie procesu podejmowania zobiektywizowanych decyzji. Jest to nowy kierunek wykorzystania narzędzi GIS, które używane są w procesie tworzenia dokumentacji planistycznej, jako głównie narzędzie do gromadzenia i prezentacji wejściowych danych przestrzennych oraz wyników ich przetworzeń.

Warto zwrócić uwagę, że Autor spotkał się z problemem obiektywizacji podejmowanych decyzji planistycznych w trakcie swojej praktyki zawodowej jako projektant wielu studiów i planów przestrzennych.

Nie ulega więc wątpliwości, że zagadnienie analiz wielokryterialnych w procesach planowania przestrzennego i gospodarczego jest aktualnym problemem poznawczym jak i aplikacyjnym. Trafność wyboru tematu pracy, z punktu widzenia kompetencji Doktoranta, jak i oryginalność podjętej problematyki badawczej stanowią silną stronę przedłożonej do oceny rozprawy doktorskiej.

2. Ocena poprawności i kompletności celów oraz hipotez badawczych

Autor konstruuje we wstępie ramę logiczną procesu badań od sprecyzowania celu głównego, określenia celów szczegółowych oraz sformułowania hipotezy badawczej (str. 5-6).

Za cel główny przyjęto (str. 5): „Identyfikację czynników kształtujących użyteczność miejsca oraz ocena stopnia ich wykorzystania w organizacji procesu planowania przestrzennego.”

Dla uszczegółowienia celu głównego określono dwa cele szczegółowe o charakterze praktycznym (str. 6):

„- zweryfikowanie możliwości zastąpienia czasochłonnego procesu analogowej analizy danych kompleksowym, cyfrowym modelem analityczno-przestrzennym, który w istotny sposób umożliwi szybkie podejmowanie decyzji,

- uzyskanie skutecznego narzędzia wspierającego proces decyzyjny z zakresu planowania przestrzennego.”

Hipotezę główną (s. 6) oparto na założeniu, że „model analityczno-przestrzenny wykorzystujący ocenę wielokryterialną jest użytecznym narzędziem wspomagania decyzji planistycznych”. Takie sformułowanie hipotezy jest poprawne, chociaż wydaje się nazbyt oczywiste – takie przypuszczenie w zasadzie nie wymaga skomplikowanych dowodów, by uznać je za prawdopodobne.

Relację tematu pracy, celu głównego, celów szczegółowych oraz hipotezy badawczej należy uznać za spójną. Wyznacza ona, w sposób ogólny, kierunek i zakres podjętych w rozprawie zadań. Proces ten prowadzi, po pierwsze do uporządkowania wiedzy o czynnikach kształtujących użyteczność miejsca (walor poznawczy), a po drugie do wypracowania i przetestowania narzędzi wsparcia decyzyjnego (walor aplikacyjny).

Trudno jednak z tak skonstruowanej ramy logicznej wywieźć szczegółowy zakres pracy. Intencje autora odkrywa się dopiero, czytając dalsze części dysertacji. Pomocne byłoby w tym względzie sformułowanie np. zadań badawczych bądź hipotez szczegółowych, których rozwiązanie i wyjaśnienie następowałoby w poszczególnych rozdziałach. Zwiększyłyby to związek logiki procesu badawczego z układem pracy i przyczyniłyby się także do jej czytelności.

Zgłoszone powyżej uwagi mają charakter dyskusyjny - ich celem jest nie tyle kwestionowanie struktury badań, co dalsze ich doskonalenie w przyszłości. Ogólna ocena strukturyzacji procesu badawczego przedstawionej rozprawy jest pozytywna. Świadczy to o opanowaniu przez Doktoranta techniki planowania badań naukowych.

3. Ocena zastosowanych metod badawczych

W pracy zastosowano zarówno badania wstępne (studia literaturowe) dotyczące zagadnień teoretycznych (rozdział 1 i 2), jak i badania własne – polegające na analizach materiałów źródłowych, analizach wielokryterialnych i tworzeniu modeli analityczno-przestrzennych jako narzędzi wspomagania decyzji planistycznych (rozdziały 3 i 4). Zwięzłego opisu

zastosowanych technik i metod badawczych nie zawarto niestety we wstępie. Podobnie jak w przypadku zakresu pracy, można się w nich zorientować dopiero w trakcie śledzenia procesu badawczego. Opis taki znajduje się co prawda w rozdz. 3.1. „Założenia metodyczne oraz opis procedury analitycznej”, ale dotyczy jedynie dwóch ostatnich rozdziałów prezentujących badania własne.

Badania wstępne przeprowadzone zostały sprawnie. Doktorant bardzo obszernie przedstawił cały wachlarz literatury dotyczącej aspektów teoretycznych związanych z zagadnieniem zarządzania przestrzenią. W sposób wyczerpujący omówił także formalno-prawne uwarunkowania planowania przestrzennego. Wykorzystanie metod analizy literatury naukowej oraz materiałów źródłowych należy w tym miejscu ocenić pozytywnie.

Podstawowym elementem badań własnych jest analiza wielokryterialna, będąca podstawą wielokryterialnego modelu wsparcia decyzji planistycznych. Przedstawiono tu jasną procedurę analityczną składającą się z siedmiu kroków, zwizualizowaną odpowiednim schematem (rysunek 11 na str. 154). Autor, przeprowadzając analizę postępował konsekwentnie, według zadeklarowanych wcześniej etapów. W zastosowanym modelu dokonywał adekwatnych zmian kryteriów i przyjętych założeń w miarę pozyskiwania konkretnych danych. Uzyskane wyniki traktował z należyтым dystansem, weryfikując je obserwacją uczestniczącą w terenie. Pozwoliło to na realną ocenę narzędzia, jako systemu wspomagania decyzji planistycznych, a nie ich arbitralnego wyznaczania. Tę cechę Doktoranta, wynikającą prawdopodobnie z dużego doświadczenia praktycznego, chciałbym podkreślić i docenić. Jest to bowiem bardzo pożądana postawa roztropnego badacza.

Tak zebrany i opracowany materiał badawczy posłużył do sformułowania prawidłowych konkluzji. Mocną stroną jest za to umiejętność dostrzegania przez Autora wieloelementowych uwarunkowań, kształtujących procesy podejmowania decyzji planistycznych.

Skojarzenie praktycznej wiedzy eksperckiej z wynikami badań (zarówno wstępnych jak i własnych) stworzyło w efekcie spójną analizę uwarunkowań zarządzania przestrzenią. Na tej podstawie zaproponowano i przetestowano użyteczne narzędzie wspomagania decyzji planistycznych. Pomimo wskazanych uchybień, końcowa ocena tego aspektu pracy jest pozytywna.

4. Ocena poprawności struktury rozprawy

Praca składa się ze wstępu, czterech rozdziałów oraz podsumowania. Dodatkowo zamieszczono bibliografię spis ilustracji, tabel i map, oraz dwa załączniki zawierające pisma (i

odpowiedzi) w sprawie udostępnienia dokumentacji prac planistycznych, oraz pisma branżowe w sprawie określenia stref technologicznych wraz z odpowiedziami.

Koncepcja struktury pracy została tak zaplanowana, że pierwsze dwa rozdziały, mają charakter wyłącznie teoretyczny, pozostałe dwa mają przede wszystkim charakter empiryczny, z udziałem jednak elementów metodycznych. Rozdziały teoretyczne, stanowią dobre wprowadzenie do zagadnień empirycznych, które poświęcone są prezentacji i omówieniu wyników badań Autora.

Syntetyczny opis zawartości poszczególnych rozdziałów został prawidłowo przedstawiony przez Autora we wstępie (str. 7). W rozdziale pierwszym, przedstawione zostały ogólne uwarunkowania gospodarowania w przestrzeni. Przedstawiono w nim także podstawowe definicje oraz teoretyczne modele gospodarki przestrzennej. Można tu mieć zastrzeżenia do merytorycznej hierarchii poruszanych zagadnień, które sprawiają wrażenie lekkiego nieuporządkowania. Najpierw omówione zostały szczegółowe zagadnienia z zarządzania przestrzenią i planowania przestrzennego, by dopiero w następnych podrozdziałach przejść do ogólniejszych definicji i modeli gospodarki przestrzennej. Wydaje się także, że tytuły rozdziałów nie są ściśle powiązane z ich treścią. Przykładowo w rozdz. 1.4. „Decyzje planistyczne i ich uwarunkowania” znajdują się definicje gospodarki przestrzennej, a w następnym 1.5. „Modele planowania przestrzennego w świetle literatury przedmiotu” przedstawiono w istocie przegląd klasycznych modeli gospodarki przestrzennej (s. 57-69).

Rozdział drugi skoncentrowano głównie na zagadnieniach formalno-prawnych, konstytuujących system zarządzania przestrzenią w Polsce. Odniesiono się także do wybranych krajów Unii Europejskiej tworząc, po pierwsze szerszy kontekst dla polskich regulacji, a po drugie wykazując, że mogą one mieć zmienny charakter. Obok tych formalno-prawnych zagadnień, znajdują się tu podrozdziały natury teoretyczno-metodycznej dotyczące pojęcia użyteczności i efektywności ekonomicznej oraz metod wielokryterialnych. Takie zestawienie zagadnień wydaje się niespójne. Logiczniej byłoby poświęcić rozdział tylko uwarunkowaniom formalno-prawnym, wyodrębniając zagadnienia teoretyczno-metodyczne do osobnego rozdziału – stanowiącego bezpośrednio wprowadzenie do budowy na ich podstawie modelu praktycznego.

Rozdział trzeci poświęcony jest na początku, wspomianej już wcześniej metodyce budowy modelu oceny wielokryterialnej, by następnie przejść do charakterystyki wybranych do analiz obszarów badawczych. Podobnie jak poprzednio, wydaje się lepszym rozwiązaniem oddzielenie części metodycznej (dołączenie jej do proponowanego wcześniej nowego rozdziału), od typowej charakterystyki obszarów badawczych.

W czwartym rozdziale znajdują się zasadnicze dla wyników pracy analizy, będące zastosowaniem modelu wielokryterialnego do określenia użyteczności badanych obszarów. Choć tego nie określono wcześniej, badano tu użyteczność obszarów dla potrzeb zabudowy mieszkaniowej. Dobrze byłoby sygnalnie we wstępie, a następnie szerzej w późniejszych rozdziałach, uzasadnić wybór akurat tej kategorii zagospodarowania do podjętych w pracy analiz. Oczywiście, podążając za procesem badawczym można pośrednio wywieść dlaczego Autor dokonał takiego wyboru. Cechą jednak prac naukowych powinno być jasne przedstawienie i uzasadnienie wyboru zakresu analiz, a nie pozostawianie ich intuicji czytelnika.

Podsumowanie jest merytorycznie spójne ze strukturą badań zaprezentowaną we wstępie. Doktorant odnosi się w nim do zaplanowanych celów oraz sformułowanych hipotez. Uwypuklono w nim najważniejszą konkluzję z pracy – przydatność modelu analityczno-przestrzennego, wykorzystującego ocenę wielokryterialną do oceny użyteczności miejsca do wspomagania decyzji planistycznych.

Podsumowując, struktura pracy, choć zasadniczo logicznie oddaje tok rozumowania, nie jest wolna od niekonsekwencji. Wydaje się, że pierwszy rozdział, powinien bardziej zwięźle omawiać zagadnienia teoretyczne, co przyczyniłoby się do ograniczenia jego objętości (i pośrednio całej pracy). Charakter tych uwag może mieć charakter dyskusyjny i nie dyskwalifikuje tej pracy. Ich uwypuklenie może być jednak wskazówką do doskonalenia warsztatu naukowego w przyszłości. W konkluzji zatem należy stwierdzić, że ten aspekt pracy jest poprawny.

5. Ocena stopnia zaawansowania zawartej w rozprawie wiedzy teoretycznej z zakresu dyscypliny nauki o zarządzaniu

To kryterium jest literalnie wymienione w art. 13, pkt 1, ustawy z dnia 14 marca 2003 r. *o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki* (Dz. U. 2003 nr 65 poz. 595 z późn. zm).

Doktorant przeprowadził w dysertacji szczegółową analizę teoretycznych uwarunkowań zarządzania przestrzenią i procesów planowania przestrzennego. Opisał w nim podstawowe definicje stosowane w naukach o zarządzaniu, z zakresu czynników lokalizacji, procesów planowania i podejmowania decyzji strategicznych. Szerszej konceptualizacji poddał także takie zagadnienia jak modele planowania, analizy wielokryterialne, procesy podejmowania

decyzji. Warto podkreślić jest także wejście na pole instytucjonalne, w której uwypuklony jest aspekt oddziaływania norm formalno-prawnych, ale także społecznych i kulturowych.

Autor wykazał wystarczającą biegłość w korzystaniu z literatury przedmiotu, sięgając do opracowań takich klasyków jak W. Christaller, A. Lösch, E. Howard, S. Crosier, czy P.R. Krugman. Opis klasycznych modeli gospodarki przestrzennej oraz podstawowych definicji został w dużej mierze oparty na tej literaturze. Są jednak i takie fragmenty, których narracja mogłaby ulec poprawie. W części teoretycznej (rozdział 1), Autor stosunkowo słabo posiłkuje się literaturą przedmiotu *sensu stricto* dotyczącą omawianych zagadnień, sięgając przy tym szeroko do luźniej związanych z tymi zagadnieniami opracowań. Tytułem przykładu – w rozdziale 1.7. „Opracowania planistyczne jako narzędzie realizacji celów strategicznych” – nie wspomniano o paradygmacie polityki ukierunkowanej terytorialnie (*place based policy*) i nie wykorzystano literatury naukowej dotyczącej tego zagadnienia (m.in. prace T. Komornickiego, J. Zauchy, T. Markowskiego, A. Noworóla, G. Korzeniak, T. Topaczewskiej, J. Szlachty, E. Wojnickiej-Sycz, czy J. Zalewskiego). W zamian za to przeprowadzono ogólne dywagacje dotyczące konieczności respektowania celów strategicznych w dokumentach planistycznych, ilustrując to ogólną literaturą dotyczącą podstaw organizacji i zarządzania, controllingu czy, skąd inąd ciekawą, literaturą faktu o tzw. „atomowych” miastach, autorstwa Kate Brown.

W ocenie stopnia opanowania wiedzy z dyscypliny nauki o zarządzaniu ważniejsza jest jednak umiejętność jej zastosowania w badaniach praktycznych. W tym zakresie Doktorant wykazał się wystarczającymi umiejętnościami. Uzasadniając wybór problemu badawczego, oraz zakresu podejmowanych analiz, odnosi się często do stwierdzeń i opinii zawartych w literaturze przedmiotu. Wszystkie badania własne, podbudowane są umiejętnie adekwatnymi zagadnieniami teoretycznymi. Szkoda jedynie, że Doktorant nie zastosował tego w podsumowaniu, odnosząc uzyskane wyniki czy konkluzje do ustalonych w literaturze paradygmatów.

Reasumując ten aspekt, należy dobrze ocenić kwalifikacje Doktoranta w zastosowaniu wiedzy z zakresu zarządzania w przeprowadzonych badaniach. Zbudowany przez niego model ma charakter oryginalnego rozwiązania, świadczącego o umiejętności zastosowania wiedzy naukowej w praktyce.

6. Ocena formalnej strony rozprawy (poprawność redakcyjna - językowa, opanowanie techniki pisania, sporządzania przypisów, tabel, wykresów, bibliografii itp.)

Recenzowana praca napisana jest jasnym, zrozumiałym i poprawnym stylistycznie językiem. Autor operuje krótkimi zdaniami, unikając wielokrotnych i wielopoziomowych złożeń, zwiększających zawilóść dywagacji. Konkluzje i własne wnioski autora sformułowane są w sposób konkretny i zwięzły. Dzięki temu dysertację czyta się bez szczególnych trudności.

Dysertacja jest dobrze zilustrowana, zwłaszcza odpowiednimi rysunkami (29 szt.) i mapami (29 szt.). Wszystkie grafiki są prawidłowo wkomponowane, wizualizując adekwatne zagadnienia poruszane w tekście.

W całej pracy jest niewiele błędów, jednak na kilka należy zwrócić uwagę, by w ewentualnej przyszłej pracy naukowej zostały wyeliminowane. Doktorant wykazał dość swobodne podejście do zasad formatowania notek bibliograficznych w przypisach (zwłaszcza dotyczących czcionki tytułów – naprzemianlegle kursywą i zwykłą czcionką). Problem ten powtarza się w spisie bibliograficznym (choć w nieco mniejszym stopniu). Należałoby także bardziej dopracować format tytułów rozdziałów i podrozdziałów - brak w nich widocznej hierarchiczności czcionki (np. rozdz. 1, oraz podrozdział 1.1.), czy też brak ich oddzielenia od pozostałego tekstu (interlinia).

W pracy nadużywa się nieco pisania dużą literą nazw urzędów czy instytucji. Jeśli używamy nazw urzędów jako rzeczowników pospolitych, nazw ogólnych, stosujemy małe litery. Przykładowo wielokrotnie powtarzane w tekście „Państwo Polskie” czy „Państwo Federalne”, „Kraj Związkowy”, nie są nazwami własnymi instytucji więc powinno się używać formy „państwo polskie”.

Obszerną bibliografię, zawierającą 216 pozycji literaturowych i 46 dokumentów prawnych, sporządzono w sposób nienasuujący większych uwag krytycznych (poza niekonsekwencją w pisowni czcionki tytułów). Podobnie rzecz się ma ze spisami rysunków, tabel a także załączonych do pracy materiałów.

Podsumowując, autor wykazał się wystarczającymi umiejętnościami w technice pisania i redakcji prac naukowych, a zgłoszone uwagi powinny służyć w doskonaleniu tej sfery działalności naukowej. Strona formalna pracy zasługuje zatem na pozytywną ocenę.

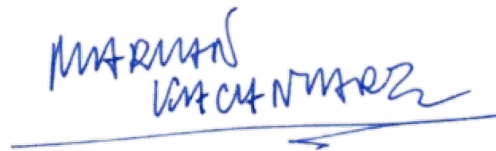
1. Konkluzje

W świetle wcześniej sformułowanych opinii cząstkowych, sumaryczna ocena pracy jest pozytywna. Przedstawione w recenzji uwagi mają głównie charakter dyskusyjny i zasadniczo nie wpływają na ogólnie pozytywny jej odbiór.

Podjęta problematyka jest aktualna i ważna dla procesów podejmowania decyzji w zarządzaniu przestrzenią. Doktorant dobrze opanował obszerną i wielowątkową literaturę przedmiotu oraz potrafił ją zastosować do podjętych badań empirycznych. Rozeznanie głównych nurtów zarządzania (w tym zarządzania strategicznego), oraz praktyczna znajomość przedmiotu badań, pozwoliła na prawidłowe sformułowania problemu badawczego oraz właściwe zaprojektowanie całego procesu badań. Należy zatem uznać, że **Rozprawa stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego**, pogłębiając wiedzę o sposobie i uwarunkowaniach podejmowania decyzji lokalizacyjnych z procesie planowania przestrzennego.

Doktorant **wykazal się zatem ogólną wiedzą teoretyczną** nie tylko z nauk o zarządzaniu ale także w dyscyplinach pokrewnych (ekonomia, gospodarka przestrzenna). Rama logiczna procesu badań, zastosowane metody oraz prawidłowo sformułowane konkluzje, świadczą o **wystarczającym opanowaniu technik samodzielnego prowadzenia pracy naukowej**.

W moim przekonaniu, praca spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim (art. 13, pkt 1, ustawy z dnia 14 marca 2003 r. *o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki* (Dz. U. 2003 nr 65 poz. 595 z późn. zm)). **Wnoszę zatem o dopuszczenie pana mgra Kamila Rysza do publicznej obrony.**

A handwritten signature in blue ink, reading "MARIAN KACHNIARZ", written over a horizontal line.

Wrocław, dnia 3 września 2020 r.

dr hab. Marian Kachniarz, prof. uczelni